

ZÖLD KÖZBESZERZÉSI FÜZETEK / 01.

Hulladék minimalizálása a közbeszerzésekben

1. HÁTTÉR

A Közbeszerzési Hatóság által 2022-ben elfogadott **Zöld Kódex** a fenntartható közbeszerzések megvalósításában kiemelt célként rögzíti a körforgásos gazdasági szemlélet jegyében a hulladéktermelés minimalizálását, a hatékony energia illetve vízfelhasználást, a széndioxid-kibocsátás csökkentését és az életciklus szemléletet.

Az Európai Unió a „Tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv” c. dokumentumban foglaltak szerint

a lineáris gazdasági modell helyett a **körforgásos gazdaság** megvalósítását tűzte ki célul, a hulladék és károsanyag kibocsátás csökkentése, az energia-, víz- és élelmiszerszükséglet hatékonyabb kezelése jegyében. Az Európai Zöld Megállapodás jegyében az Európai Unió immár új körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési tervet fogadott el, mely 6 tárgykörben, 34 témában fogalmaz meg újabb célokat és intézkedéseket a körforgásos gazdaságra vonatkozó átállás érdekében, fokozott szerepet szánva az átállásban a fenntartható közbeszerzéseknek is.

A lineáris termelési és fogyasztási gazdasági modellben a keletkező hulladéknak csak kis hányadát hasznosítják újra vagy értékesítik másodlagos anyagként. A hulladék túlnyomó többségét, beleértve az értékes és nehezen hozzáférhető anyagokat is, hulladéklerakókba teszik vagy elégetik. A körkörös gazdaság ezzel szemben azt a szemléletet követi, miszerint a termékeket és a felhasznált nyersanyagokat minél hosszabb ideig az értékláncban kell tartani, és a nyersanyagokat a termékek élettartama után vissza kell nyerni a következő felhasználáshoz.¹

E szemlélet jegyében, a zöld közbeszerzés egy sajátos megközelítéseként valósítható meg a **körforgásos**

közbeszerzés, amelyben az ajánlatkérők olyan építési beruházásokat valósítanak meg, árukat vagy szolgáltatásokat vásárolnak, amelyek a zárt energia és nyersanyagfelhasználáshoz kívánnak hozzájárulni az ellátási láncokon belül, miközben minimálisra csökkentik, és legjobb esetben elkerülik a negatív környezeti hatásokat és hulladékkeletkezést azok teljes életciklusa során.

A **hulladék minimalizálása tehát kulcsfontosságú** a körforgásos, és a zöld közbeszerzés megvalósítása során is.

¹ Az Európai Bizottság kiadványa a Körforgásos Közbeszerzésről
http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/Public_procurement_circular_economy_brochure.pdf

2. AZ EURÓPAI HULLADÉKHIERARCHIÁN ALAPULÓ BESZERZÉSI HIERARCHIA

A körforgásos és zöld közbeszerzés megvalósítása során ajánlatkérőknek törekedniük kell a hulladék minimalizálására. A hulladék minimalizására irányuló lehetséges lépések követhetik az Európai Hulladék-hierarchián alapuló (reduce, reuse, recycle, recover) beszerzési hierarchiát, a következők szerint:

- 2.1. megelőzés
- 2.2. csökkentsd (reduce),
- 2.3. használd újra (reuse)
- 2.4. hasznosítsd újra (recycle)
- 2.5. anyagában hasznosítsd újra (recover).

2.1. CSÖKKENTSD!

Az ajánlatkérőknek törekedniük kell arra, hogy csökkentsék a beszerezni kívánt mennyiséget. Érdemes tehát már közbeszerzéseik tervezése során megvizsgálni, hogy valóban szükséges-e egyáltalán a kérdéses beszerzés, vagy sikerül-e olyan megoldást találni az ajánlatkérői igény kielégítésére, amihez

A „hulladékhierarchia” csúcsán tehát a megelőzés áll, azaz olyan gyártási/kereskedelmi folyamatok/eljárások kidolgozása, amely a hulladékká válást magát előzi meg, kerüli el.

nem szükséges új termékek, anyagok beszerzése. A beszerzés kapcsán keletkező hulladék csökkentése a szerződéses feltételek átgondoltabb rögzítésével is megvalósítható, például akkor, ha a beszerzett termékek csomagolásának csökkentését célzó előírásokat is rögzít az ajánlatkérő.

Jó példa: Norvég irodabútor beszerzés

A Norvég Közigazgatási és Pénzügyi Ügynökség (DFO) 2021 októberében új irodaházakba költözött. A szervezet arra törekedett, hogy a lehető legtöbb bútort újrahasznosítsa az új irodákban. Ezt vagy a bútorok közvetlen újrafelhasználásával, vagy egyszerű karbantartással és javítással érték el. Az ezen felüli esetleges további igényeket új körforgásos bútorok beszerzésével sikerült kielégíteni.²

Jó példa: Nyomatási igények újragondolása

2012-ben Zürich városa úgy döntött, hogy multifunkcionális eszközök helyett inkább optimalizált kimenetkezelési szolgáltatást szerez be. Ez azt jelenti, hogy a városnak már nem kell a jövőben hardverbe fektetni, és ehelyett csak a kinyomtatott oldalak után fizet. Ennek eredményeként a város drasztikusan csökkentette költségeit, és a nyomtatott anyagok mennyiségét is. A felhasznált energia mennyisége 34%-kal, a nyomtatott oldalak száma 30 millióval csökkent egy év alatt.³

² <https://northsearegion.eu/procirc/pilot-projects/circular-furniture-in-an-office-move/>

³ https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue53_Case_Study108_zurich_output_management.pdf

2.2. HASZNÁLD ÚJRA!

Az ajánlatkérőknek figyelemmel kell lenniük arra, hogy egyre több terméket terveznek újrafelhasználásra. A közbeszerzési eljárás megtervezésekor az újrafelhasználhatóságot figyelembe vehetik a termék élettartamának végén. Az ajánlatkérő biztosíthatja az újrafelhasználást oly módon, hogy a szerződéses

feltételek közt rögzíti a szállító visszavételi kötelezettségét. Ez a megoldás egyre általánosabbá válik az IKT-berendezésekre vonatkozó szerződéseknél, ilye módon amennyiben a közhivatalok az asztali számítógépeket és a laptopokat korszerűsítik, más szervezetek még hasznosíthatják e berendezéseket.

Jó példa: Egyenruhák élettartamának meghosszabbítása

Herning önkormányzata 2013-ban új egyenruhákat igyekezett beszerezni műszaki üzemeltetési osztálya számára, ezek élettartamának meghosszabbítása és hatékonyabb felhasználása érdekében. Ennek érdekében műszaki előírásokat és szerződésteljesítési záradékokat dolgozott ki a karbantartással, javítással és újrahasznosítással kapcsolatban. Az egyenruhák szolgáltatási modellen keresztül történő lízingeléssel, valamint az újrahasználati és újrahasznosítási szerződési feltételekkel lehetővé vált az egyenruhák élettartamának meghosszabbítása, ami becslések szerint 6700 euró és 1011 tonna CO₂-kibocsátás megtakarítását eredményezte négy év alatt.⁴

Jó példa: Újrahasználati központok

A magánkezdemenyezések (vatera, cseriti központok, stb.) mellett több olyan közösségi és állami finanszírozású újrahasználati központ valósult meg az országban, amelyek elősegítik, hogy minél több tárgy a funkcióját megtartva találja meg új gazdáját. Ugyan az így hasznosított hulladék aránya ma még 1% alatti, ez az út is követendő példa.

2.3. HASZNOSÍTSD ÚJRA!

Az ajánlatkérő figyelemmel lehet arra, hogy ha olyan terméket vásárol meg, melyet nem lehet újra felhasználni, akkor az újrahasznosításra való tervezés a következő alternatíva a körkörös kialakításban. Ez azt jelenti, hogy gondoskodni kell arról, hogy a megvásárolt terméket újrahasznosítsák egy új termékké.

Alternatív megoldásként, vagy az előző ponton túlmenően, a termék újrahasznosított tartalomából készülhet, és így járulhat hozzá az erőforrás-hatékonysághoz.

⁴ https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue65_Case_Study_131_Herning.pdf

Jó példa: Újrahasznosított beton használata egy berlini építkezés során

2013-ban Berlin kísérleti projektet indított azzal a céllal, hogy ösztönözze az újrahasznosított beton nagyobb mértékű újrafelhasználását az építőiparban. A Humboldt Egyetem új élettudományi laboratóriumának felépítéséhez összesen mintegy 5400 m³ minősített „körforgásos” újrahasznosított betont használtak fel. Az elsődleges adalékanyagból készült betonhoz képest az újrahasznosított betonalternatíva 880 m² kavics, a termeléshez és szállításhoz szükséges energia 66%-ának, valamint a kapcsolódó CO₂-kibocsátás 7%-ának megtakarítását eredményezte.

Jó példa: Válogatók átépítése, korszerűsítése

A magyar válogatók, amelyek az elválasztó módon gyűjtött papír-, műanyag- és fémhulladékot kezelik, tisztítják, úgy lettek megépítve, hogy azok elsősorban a gyűjtőszigetekre vitt hulladékot kezeljék. Azonban az elmúlt években a gyűjtés átalakult, ma már a házhozmenő szelektív gyűjtés a jellemző. Ezzel viszont az elkülönítetten gyűjtött frakciók szemcsemérete (a „kidobott” hulladék nagysága) jelentősen csökkent. A válogatókat ezért optikai elemekkel szereltük fel, amelyek (a kézi válogatással szemben) alkalmasak a kis méretű anyagdarabok elkülönítésére is, így jelentősen (50-ről kb. 20%-ra) csökken a válogatási maradék-, azaz az elégetett vagy lerakott hulladék mennyisége, aránya.

2.4. ANYAGÁBAN HASZNOSÍTSD ÚJRA!

A körkörös gazdaságban a hulladék anyagát hasznosítják és más célra használják fel. Ide sorolható például az étolaj biodízzelé alakítása vagy az élelmiszer-hulladék komposztálása. Az ajánlatkérők tehát közbeszerzési eljárásaikban figyelemmel lehetnek arra is, hogy amennyiben a termék újrahasznosítására nincs lehetőség,

legalább a keletkező hulladék legyen újrahasznosítható. Az ajánlatkérők a műszaki leírások megfogalmazása révén segíthetnek a hulladék anyaga újrahasznosításának megtervezésében, valamint az újrahasznosított termékek beszerzésében is.

Jó példa: Biogázzal működő buszok beszerzése

2014-ben a finn Vaasa városa egy 12 autóbusból álló flotta beszerzését tűzte ki célul, amelyek teljes mértékben a helyi tisztítótelepeken szerves hulladékból és szennyvíziszapból nyert biogázzal működnek. A tartós és megbízható teljesítmény ösztönzése érdekében a szerződés teljesítési feltételek közt rögzítették, hogy a szállító számára árengedményt adnak, ha az éves fogyasztás hatékonyabb a becsültnél, vagy visszatérítést, ha kevesebb. Ez a beszerzés amellett, hogy évente 280 000 liter gázolajat váltott fel bioüzemanyaggal, „körkörös hurkot” hozott létre a helyi hulladékok melléktermékei számára, és támogatja az infrastruktúra fejlesztését, hogy további 1000 autó számára elérhető legyen a biogáz.⁵

Jó példa: Elektromos meghajtású hulladékgyűjtő járművek beszerzése

Az NHKV Zrt. készítette el a végül Debrecenben és környékén rendszerbe állított (teljesen) elektromos hajtású hulladékgyűjtő haszongépjárművek beszerzési dokumentációját. Ezzel a városközpontok NO_x és PPM terhelése érdemben változhat, mivel a járművek dízel üzemű alvázakra szereltek váltottak ki. Egy-egy jármű az élettartama alatt (mivel Magyarországon az elektromos energiamix több, mint 50%-a nem fosszilis forrásból származik) kb. 60 tonna CO₂ kibocsátását kerülhetjük el.

⁵ Circular Public Procurement in the Nordic Countries <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1092366/FULLTEXT01.pdf>

3. A HULLADÉK MINIMALIZÁLÁSÁNAK SZEMPONTJA A KÖZBESZERZÉSI ELJÁRÁSOKBAN

Az ajánlatkérők a fenti hulladékminimalizálásra irányuló stratégiát a zöld közbeszerzési eszköztár segítségével hatékonyan megvalósíthatják, így javasoljuk, hogy azokat építsék be a következőkbe

- közbeszerzési tervek
- műszaki szempontok
- értékelési szempontok
- szerződés teljesítési feltételei.

IMPRESSZUM

Közbeszerzési Hatóság

1026 Budapest, Riadó u. 5.; Pf. 166.; kapcsolat@kt.hu; 06-1-882-8500

Felelős kiadó:

Dr. Kovács László elnök

Felelős szerkesztő:

Dr. Havas-Kovács Gabriella főosztályvezető, Fenntarthatóság és Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya

A kiadvány grafikai megvalósításáért felelős:

Classmate Studio Kft.

A kiadvány a NHKV Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt. támogatásával készült.

A kézirat lezárva:

2023. június 30.

Közbeszerzési Hatóság
Fenntartható Magyarországért Program